

**Ministerul Sănătății
Ministerul Mediului
Comitetul coordinator al proiectului Implementarea
obiectivelor Protocolului privind apa și sănătatea în Republica
Moldova**

**Proiectul Programului pentru implementarea
prevederilor ce țin de Protocolul Apă și
Sănătatea**

**Tamara Guvir
Valeriu Gonciar**

Temei juridic pentru elaborarea Programului

Legea nr. 207 din 29 iulie 2005 privind ratificarea Protocolului
Moldova este parte la Protocol din 15 decembrie 2005,

Ordinul nr.91/704 din 20.X.2010, semnat de către miniștrii de mediu
și sănătate referitor la aprobarea țintelor la **Protocolul Apă și**
Sănătate

HG 33 din 11.01.2007 cu privire la regulile de elaborare și
cerințele unificate față de documentele de politici

Directiile strategice ale Programului

- **Programul privind implementarea Protocolului** stabilește scopuri, obiective și acțiuni politice, tehnice, organizatorice menite să asigure atingerea **indicatorilor țintă la Protocol**
- **Directiile strategice** a Protocolului corespund întocmai cu domeniile la Protocol, includ următoarele:
 - Situația curentă a calității apei potabile distribuite (Domeniul I),
 - Situația curentă privind numărul de epidemii hidrice și a îmbolnăvirilor și căile de reducere a lor, ținte și indicatori țintă la acest domeniu (Domeniul II).
 - Situația curentă privind accesul la apă potabilă (Domeniul III).
 - Situația curentă privind suprafața teritoriului sau a numărului de populației și indicatori țintă la acest domeniu (Domeniul IV).
 - Situația curentă privind nivelurile de performanță a sistemelor colective de alimentare cu apă și a altor sisteme (Domeniul V).

Direcțiile strategice ale Programului (continuare)

- Situația curentă privind nivelurile de performanță a exploatării sistemelor colective de sanitație și a altor sisteme (Domeniu VI)
- Situația curentă privind aplicarea bunelor practici recunoscute în domeniul managementului aprovizionării cu apă și sanitație (Domeniul VII, VIII)
- Situația curentă privind deversarea apelor uzate netratate și deversarea scurgerilor pluvial netratate din sistemele de colectare (Domeniul IX, X)
- Calitatea deversărilor apelor uzate provenite din instalațiile de epurare (Domeniul XI)
- Situația curentă privind eliminarea sau reutilizarea nămolului din apele sistemelor centralizate de analizare sau din alte sisteme de canalizare (Domeniul XII)
- Situația curentă privind calitatea apelor uzate folosite în scopuri de irigare (Domeniul XIII).
- Situația curentă privind calitatea apelor folosite ca surse de apă potabilă (Domeniul XIV).

Direcțiile strategice ale Programului (continuare)

- Situația curentă privind calitatea apei utilizate pentru îmbăiere (*Domeniul XV*).
- Situația curentă privind calitatea apelor utilizate pentru acvacultură sau creșterea ori colectarea moluștelor și crustaceelor (*Domeniul XVI*)
- Situația curentă privind aplicarea bunelor practici recunoscute pentru managementul apelor închise disponibile în general pentru îmbăiere (*Domeniul XVII*).
- Situația curentă privind identificarea și remedierea terenurilor specific contaminate (*Domeniul XVIII*)
- Situația curentă privind eficacitatea sistemelor de management, dezvoltare, protecție și utilizare a resurselor de apă (*Domeniul XIX*)
- Situația curentă privind frecvența publicării informațiilor privind calitatea apei potabile furnizate și a altor ape relevante Protocolului (*Domeniul XX*)

Capitolul 1 . Identificarea problemei,

Secțiunea 1. Situația curentă a calității apei potabile distribuite (*Domeniul I*)

Probleme, identificate:

Principalele probleme pentru apele subterane sunt niveluri ridicate:

- > **de fluor** (2-14 mg/l) în zonele Glodeni, Fălești, Ungheni, Călărași, Hîncești Căușeni, Criuleni, Nisporeni, Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia (Gagauz-Yeri);
- > **sodiu** (200-560 mg/l) și **amoniu** (2-10 mg/l) în toate domeniile, dar cel mai adesea – în Centru,
- > **Sr** (7-12 mg /l) în or. Orhei și mun.Chișinău,
- > **hidrogen sulfurat** (3.20 mg /l) – Ungheni, Hîncești, Căușeni, mun.Chișinău și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia (Gagauz-Yeri),
- > **fier** (1 – 2.5 mg /l) în mun. Bălți, orașele Fălești, Edineț, Sîngerei, Cahul, și pentru apele subterane - **nitrați și contaminarea microbiană.**

Capitolul 1 .
Secțiunea 1. Situația curentă a calității apei potabile distribuite D I
(continuare)

Probleme, identificate:

	Valori inițiale (2005)	Valori intermediari (2009)	Valori curente (2012)
WatSan_S2			
Bacterii coliforme	21,90%	20,80%	-
E.coli	-	12,60%	13,00%
Enterococi	-	9,60%	13,30%

Capitolul 1 .

Secțiunea 1. Situația curentă a calității apei potabile distribuite (continuare) (D I)

Probleme, identificate:

	Ponderea probelor de apă neconforme la parametrii sanitaro-chimici (%)		
	2010	2011	2012
Apeducte urbane din surse subterane	41,4	43,7	44,5
Apeducte rurale	49,3	51,6	61,5
Apeducte urbane din surse suprafață	13,5	10,4	8,27
Fântâni	84,2	82,9	84

	Ponderea probelor de apă neconforme la parametrii microbiologici (%)		
	2010	2011	2012
Apeducte urbane subterane	12,7	9,9	10,82
Apeducte rurale	16,7	14,1	14,24
Apeducte urbane de suprafață	6,9	3,3	0,77
Fântâni	41,2	38,3	39,81

Nr.	Denumirea indicatorului	Termen de realizare
1.	Reducerea % probelor de apă potabilă, neconforme normelor sanitare la parametri microbiologici (E.coli, enterococi)	pînă 2020 în orașe: pînă la 3% din probele anuale sate: pînă la 7% din probele anuale
	Reducerea probelor de apă potabilă neconforme normelor sanitare la 5 parametri chimici de bază (F, NO3, NO2, As, Fe, Pb)	pînă în 2020: pînă la 20% din probele anuale
	Realizarea conformității calității apei potabile în școli la toți parametrii microbiologici și chimici	pînă în 2020: pînă la 100% din școli

➤ **Indicatorii țintă se propun de a fi atinși.**

Capitolul 1 .

Secțiunea 1. Situația curentă privind numărul de epidemii hidrice și a îmbolnăvirilor (*Domeniul II*)

Probleme, identificate:

- În anul 2012 din apa r. Nistru în opt cazuri a fost depistată microflora patogenă. Continue să fie depistate în apă ouă viabile de helminți ponderea necorespunderii cărora normelor în vigoare în r. Nistru 7,9% - 25,8%, r. Prut 11,6 % - 30,0%.
- Cea mai poluată rămîne apa rîurilor mici, care sunt folosite de populație pentru irigare și în scopuri de recreere. Ponderea probelor ce n-au corespuns cerințelor igienice după parametrii chimici constituie (45,3% - 56,5%) și după parametrii microbiologici (39,9% – 41,95%).
- În Republica Moldova în perioada 2009-2012 nu au fost înregistrate cazuri de focare de boli asociate apei. Cu toate acestea, incidența anumitor infecții în ultimii 3 ani are tendință crescătoare. Au crescut indicatorii incidentelor de salmoneloză de la 23,5 cazuri pentru 100 mii populație în 2009 la 32,87 în 2013, dizenteria bacteriană de la 7,19 cazuri pentru 100 mii populație în 2011 la 9,97 în 2013, **infecția enterovirală de la 15,03 cazuri pentru 100 mii populație în 2011 la 18,99 în 2013**, HVA de la 0,14 cazuri pentru 100 mii populație în 2012 la 3,03 în 2013 (de 21 ori).

Capitol 1 .

Secțiunea 1. Situația curentă privind numărul de epidemii hidrice și a îmbolnăvirilor D II (continuare)

- În scopul asigurării pregătirii pentru situații de urgență în domeniul sănătății publice, Guvernul a creat Comisia națională extraordinară de sănătate publică, care ia decizii cu privire la introducerea, suspendarea, anularea măsurilor pentru izolare și / sau carantină la nivel național și la nivel de unități administrative teritoriale în baza propunerilor Ministerului Sănătății.
- În cadrul Centrului Național de Sănătate Publică a fost creată secția de monitorizare a alertelor de sănătate publică și notificare a maladiilor, care lucrează non-stop și asigură coordonarea tuturor sectoarelor de ocrotire a sănătății în caz de situații de urgență. În conformitate cu ordinul Ministerului Sănătății, în caz de apariție a trei sau mai multe cazuri de boli asociate cu apă este necesar de a raporta în termen de 24 de ore .

Nr.	Denumirea indicatorului	Termen de realizare
1	Prezența unui sistem informațional integrat de supraveghere de stat a bolilor netransmisibile	pînă în 2017
2	Menținerea la nivel zero a indicatorilor de îmbolnăvire a populației de holeră și febră tifoidă	pînă în 2020
3	Reducerea nivelului incidenței hepatitei A și dizenteriei	pînă în 2020: cu 20%

➤ **Indicatorii țintă se propun de a fimodificati conform propunerilor**

Capitolul 1 .

Secțiunea 1. Situația curentă privind accesul la apa potabilă (*Domeniul III*).

Probleme, identificate:

Nivelul de acces a populației la surse îmbunătățite de apă potabilă, este reflectat în tabel (în %):

Anul	2000	2005	2009	2012
Total	37,8	45	55	62
Urban		92	93	94
Rural		17	27	35

În a.2012 accesul la surse îmbunătățite de alimentare cu apă era asigurat pentru 62% a populației (2207 mii persoane din populația totală, inclusiv 94% (2074 mii) populație urbană și 35% rurală (772 mii).

Datele denotă un decalaj semnificativ al cotei populației cu acces la serviciile de aprovizionare cu apă din mediul urban și cel rural. Astfel, se impune sporirea numărului sistemelor de apă în zonele rurale, prin investiții axate pe extinderea și modernizarea rețelelor de apă și canalizare.

Nr.	Denumirea indicatorului	Termen de realizare
1	Asigurarea accesului la surse îmbunătățite de apă	pînă în 2020: pînă la 80% din toată populația pînă la 45% din populația rurală
2	Asigurarea accesului copiilor la surse îmbunătățite de apă	În grădinițe și școli pînă în 2020: pînă la 100% din instituții

➤ **Indicatorii țintă se propun de a fi atinși.**

Capitolul 1 .

Secțiunea 1. Situația curentă privind suprafața teritoriului sau a numărului de populație, care trebuie să fie deservite de sistemul colectiv de canalizare (D-IV)

Principalele probleme, identificate:

➤ Sistemul actual de canalizare este puțin dezvoltat și are o capacitate redusă în contextul asigurării în întregime a accesului populației la servicii calitative de canalizare.

Regiunile de dezvoltare	Sisteme de canalizare/urbane(%)	Sisteme de canalizare/rural (%)	Conectare urbana (%)	Conectare rurală (%)	Conectare pe regiune/țară (%)
Nord	100	3	46	1	16/30
Centru	100	6	42	3	10/30
Sud	91	8	52	1	14/30

Sursa: PRS AAC, aprobate de CRD in 2014

Zonele vizate	Rata de conectare la sisteme de canalizare
Chișinău	75%
În total pe țară	30-35%

Sursa:Strategia AAC1. Sursa Raport Protocol A S2

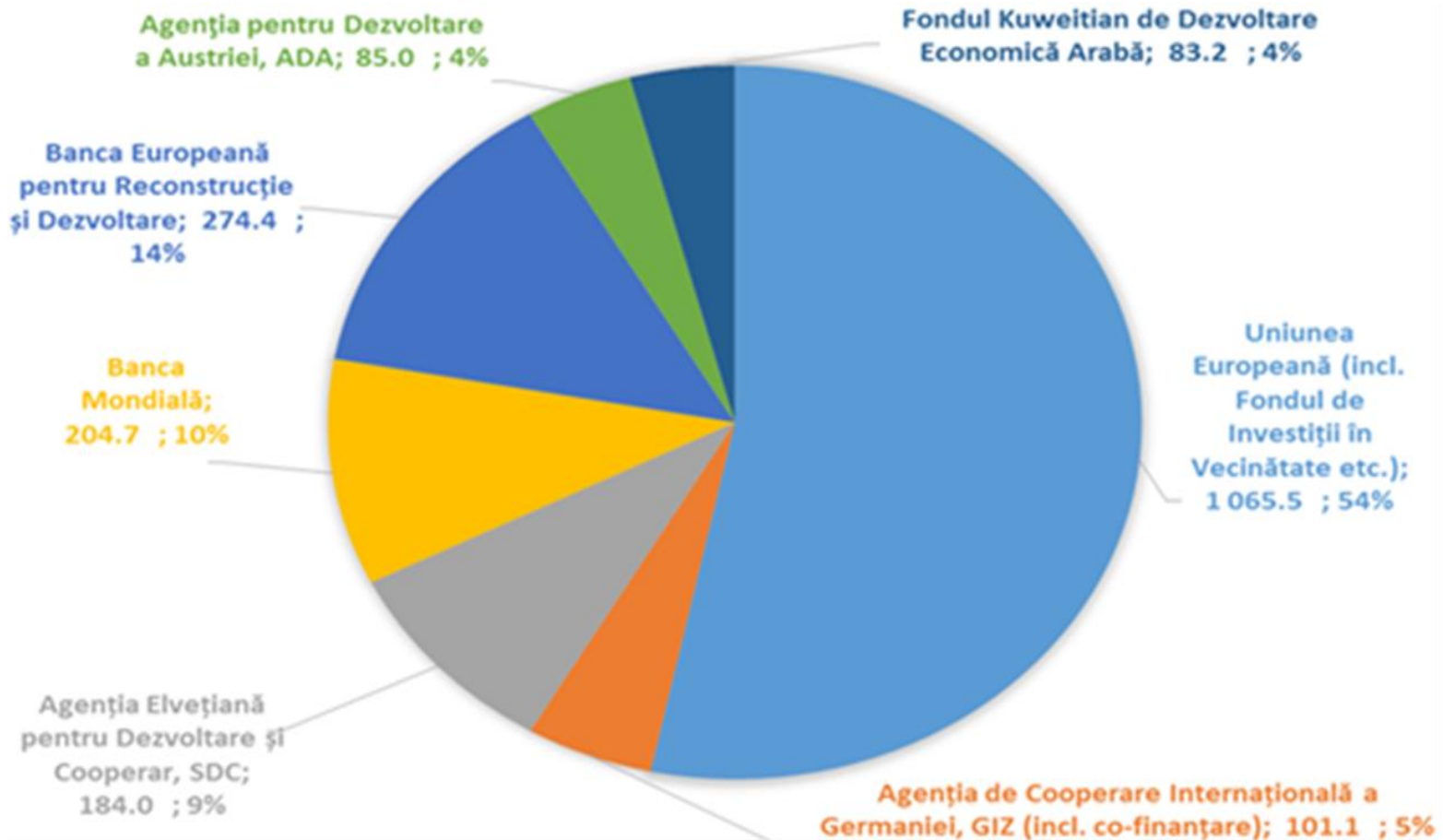
Capitolul 1 .

Secțiunea 1 . Identificarea problemei D IV (continuare)

- Insuficiența surselor financiare pentru sectorul AAC. Finanțarea publică a sectorului AAC pentru 2012 a constituit circa 33,25 mln lei, însă acestea sînt insuficiente pentru a face față obiectivelor ce țin de acest sector. Sursele principalele care contribuie la finanțarea sectorului sînt indicate în tab.1

Instituție	2011	2012
Investițiile directe din bugetul de stat în sectorul AAC prin MDRC	20.200	200
Fondul Național pentru Dezvoltare Regională - AAC	59.743	27.967
Investițiile directe din bugetul de stat în sectorul AAC prin MM sau contribuții la proiectele AAC finanțate din surse externe	3.800	4.050
Proiectele finanțate din surse externe	130.370	230.610
Fondul Ecologic Național – sectorul AAC	100.717	129.030
Investiții locale	28.043	55.047
Alte fonduri	-	28.067
Fondul de Investiții Sociale din Moldova – AAC (estimare)	-	28.067
Total Investiții publice în sectorul AAC, inclusiv:	342.873	474.970
Investiții estimate totale în sectorul AAC, mii MDL	431.119	563.216
Milioane Euro	25,45	33,25

Secțiunea 1 . Identificarea problemei D IV (continuare), (finanțarea din Asisitentă pentru Dezvoltare)

Capitolul 1 .

Secțiunea I. Identificarea problemei D IV (*continuare*), Evaluarea Indicatorului - țintă

➤ Insuficiența infrastructurii prin rețele de canalizare, Lungimea rețelelor alcătuitește circa 2548.5 km de conducte, din care 2141,9 în zona urbană, iar 406 km în zona rurală. Sisteme dotate cu stații de epurare atinge cifra de 124. Conform estimărilor efectuate și a problemelor identificate există un temei pentru a reexamina **Indicatorul-țintă publicat în 2010**, ce ține de asigurarea populației din zona rurală cu sisteme de sanitație îmbunătățită până în anul 2015 și atingerea acestuia la cifra de 45%.

Reieșind din datele estimate pentru cele trei regiuni de dezvoltare, conectarea la sistemele de canalizare în zona rurală abea atinge **cifra de 2-3%** și Gagauzia cu – 2-3%,. În total dispunem de 7-8%

Ținând cont de faptul că la categoria de sisteme îmbunătățite se atribuie și **tehnologiile ECOSAN care acoperă circa 0,8% din populația rurală**,
putem propune ca acest indicator să fie revizuit în termen și țintă (ca exemplu până în 2015 poate atinge ținta de 10% -15% pentru zona rurală).

Capitolul 1.

Secțiunea 1. Starea actuală a domeniului V și VI .

Nivelurile de performanță a sistemelor colective de alimentare cu apă și a sistemelor de colective de sanitație și a altor sisteme

- Insuficiența mecanismelor de reglementare a serviciilor de apă și canalizare (acte normative, instrucțiuni, ghiduri, proceduri de reglementare (licențiere, autorizații, controlul privind indicatori manageriali, operaționali, financiari, reglementare a parametrilor de funcționare) face dificil evaluarea nivelelor de performanță a sistemelor de AAC, și a direcționării politicilor elaborate de APL în ridicarea nivelului de performanță , iar în lipsa acestora este dificil de a demonstra eficiența serviciilor ce țin de AAC.
- Există o insuficiență de personal calificat la toți operatorii AAC. Nivelul de performanță este în strânsă legătură cu nivelul de calificare a personalului care operează sistemul. Cu toate că există un program de instruire elaborat recent de AMAC pentru operatorii AAC, dar acesta nu acoperă tot spectru de instruire pentru toți 50 de operatori.

Capitolul 1.

Secțiunea 1. Starea actuală a domeniului V și VI (continuare)

- Orașele care au beneficiat de suportul donatorilor: în orașele Nisporeni (SDC, ADA, UE), Orhei, Florești, Soroca, Leova, Ceadir-lunga (BM, BERD, UE), Ungheni (BM), Hîncești (BERD, SDC), Ialoveni (SDC), au îmbunătățit substanțial infrastructura de apă și parțial de canalizare îmbunătățind eficiența operațională.
- Lipsa unui proces transparent de benchmarking care ar facilita compararea performanțelor companiilor și ar direcționa politicile elaborate de autoritatea administrației publice de protecție a mediului. Din această lipsă sistemul AAC poate fi evaluat la fiecare operator în parte fără a ține cont de unii parametri reglementați, necesari pentru a evalua infrastructura, deficitul de apă, nivelul de spargeri pe conducte, care este destul de mare la moment și ajunge la 5 cazuri în mediu la 1 km și 10 angajați la 1000 de conexiuni. Ratele de apă nefacturată depășesc 50% din volumul total net produs, în timp ce stațiile de pompare sunt operate în mod ineficient.
- Reieșind din faptul că Legea Serviciului public de AAC și Strategia AAC deja a inclus necesitatea elaborării mecanismelor de performanță **se propune revizuirea atât a termenului, cit și a țintei „Asigurarea furnizării serviciilor de alimentare cu apă de către operator, conform cerințelor Regulamentului cu privire la indicatorii de calitate”.** (ca exemplu, pentru 2015 dom. V în -1 oras și 0 sate: VI- 1 oras).

Secțiunea 1. Situația curentă privind aplicarea bunelor practici recunoscute în domeniul managementului aprovizionării cu apă și sanitație (Domeniul VII, VIII)

- Există o insuficiență a aplicării noilor tehnologii, o lipsa de experiență în acest domeniu. Aplicarea unor practici bune cunoscute în țările europene deja se inițiază. (Acestea se referă la epurarea apelor uzate, la montarea conductelor din diferite materiale de mase plastice, care au superioritate față de conductele din materiale din metal corozive și costisitoare, și la tehnologii de tratare a apelor potabile).
- Intenția aplicarea tehnologiilor de epurare a apelor uzate în or. Soroca n-a fost mult reușită, însă a fost o experiență acumulată privind necesitatea informării populației, proiectarea tehnologiei zonelor umede construite ZUC, ordinea de selectare a terenului. Aceasta a fost multiplicată la Orhei.
- ZUC este o tehnologie care are costuri de întreținere și exploatare mai reduse în comparație cu tehnologiile tradiționale. Au mai fost aplicate în satele Rusca, Sărata Galbenă, Bratuleni, Dragusenii Noi, Cristesti, Irceni și Neagra etc.

Secțiunea 1. Situația curentă a Domeniul VII, VIII (continuare)

- Există o lipsă de practici pentru a gestiona sistemele de apă și canalizare la nivel regional. Programul FOPIP, finanțat de BERD pentru 6 raioane a constatat că există lacune mari la operatori privind consumul energetic, pierderile de apă și managementul resurselor umane. Pentru îmbunătățirea activității întreprinderilor sînt necesare implementarea bunilor practici, pentru reduce pierderile de apă, consumul de energie
- Implementarea sistemelor descentralizate de canalizare în localitățile rurale, în paralel cu construcția sistemelor de alimentare ar fi o experiență, care necesită preluată de RM;
- În zonele rurale aplicarea unor soluții descentralizate de epurare (fose septice, toalete Ecosan) ar fi efective și ar putea aplicate și in RM.
- Necesitatea creării și implementării în RM a unui organ de reglementare a serviciilor, care ar reglementa serviciile ar îmbunătăți managemntul calității.
- În prezent, nu sunt direcții clare stabilite la nivel guvernamental privind modelul instituțional exact pentru regionalizarea serviciilor AAC, care se consideră a fi un obstacol în dezvoltarea ulterioară a serviciilor regionale. Este necesar de aplicat experienta țărilor dezvoltate în această domeniu.
- **Indicatorul țintă publicat în 2010 poate fi revizuit la termenul de atinjere a lui**

Secțiunea 1. Situația curentă privind deversarea apelor uzate netratate, calitatea deversărilor apelor uzate provenite din instalații de epurare și deversarea scurgerilor pluviale netratate din sistemele de colectare

.Calitatea deversărilor apelor uzate provenite din instalațiile de epurare (Domeniul IX, X, XI)

- Deversarea apelor uzate de la consumatori se efectuează prin rețele de evacuare a apelor uzate, care nu acopera totalmente localitățile din RD ale țării.
- Calitatea serviciilor de canalizare este foarte redusă. Deși toate zonele urbane din regiunile de dezvoltare dispun de stații de epurare a apelor uzate, majoritatea instalațiilor existente de epurare sunt deteriorate și nu sunt operaționale și oferă doar o epurare mecanică, în timp ce instalațiile biologice cu consum energetic sporit sunt scoase din funcțiune din cauza costurilor de operare inaccesibile.
- Există o insuficiență de monitorizare și supraveghere din partea IES și a operatorului a calității apelor deversate din lipsa capacităților de laborator.

Capitolul 1. Secțiunea I. Situația curentă a domeniilor IX, X și XI (continuare)

- Calitatea apelor deversate nu corespunde cerințelor de deversare cu excepția unor instalații cu capacități mici, noi construite și modernizate cele existente cu tehnologii noi.
- Depășirile concentrațiilor maxime de poluanți în apele uzate epurate se depistează la amoniu, substanțe în suspensii și substanțe organice exprimate în CBO_5
- Tehnologiile de epurare, amplasamentul stațiilor de epurare necesită de a fi reexamineate în scopul de a asigura nivelul necesar de eficiență a sistemului, și de a acoperi un număr mai mare de consumatori.
- Calitatea apelor uzate epurate în toate zonele urbane, cu excepția orașelor Nisporeni, Călărași și Orhei, nu corespunde normelor de deversare existente, iar în unele orașe (în Soroca și alte orașe este o lipsă totală de epurare).
- Numai 97% din zonele urbane din Regiunile de dezvoltare sînt dotate cu stații de epurare a apelor uzate, iar în zonele rurale canalizarea apelor sînt efectuate doar la 3%-8% din populație,

Capitolul 1. Secțiunea I. Situația curentă a domeniilor IX, X și XI (continuare)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ape evacuate - total	1381	695	687	685	685	682	679	680
Ape convențional pure (fără epurare)	1120	562	551	550	552	555	555	555
Ape poluate	15	7	10	14	10	8	8	8
..fără epurare	0,4	0,5	0,7	0,76	0,8	0,9	1,0	0,9
..epurate insuficient	14,6	6,7	9,2	13,3	9,5	7,5	7,2	7,4
Ape normativ epurate	245	119	119	114	116	119	115	116
Ape normativ epurate, in % fata de volumul total al scurgerilor care necesita curățare	94	61	69	64	70	66	62	65

Sursa: Anuarul IES

Capitolul 1.

Secțiunea I. Situația curentă a domeniilor IX, X, XI (continuare)

- Lipsește epurarea apelor uzate în mod centralizat în mediul rural. Parțial se efectuează epurarea apelor uzate descentralizat pentru gospodării individuale (de exemplu, toalete Ecosan), precum și implementarea stațiilor de epurare compacte pentru clădiri comunitare.
- Actualul sistem de canalizare influențează negativ mediul înconjurător. Începând cu anul 2005 se constată că situația privind funcționarea stațiilor de epurare și preepurare nu a cunoscut o îmbunătățire, ci din contra, s-a înrăutățit.
- În ultimii ani a existat totuși o tendință de majorare a numărului stațiilor de epurare funcționale. Au fost puse în funcțiune 18 stații de epurare în raioanele Glodeni, Șoldănești, Râșcani, Dondușeni, Ocnița, Călărași, Căușeni, Orhei, Strășeni, Drochia, Dubăsari.

Secțiunea I. Situația curentă a domeniilor IX, X, XI(continuare)

- Un impact deosebit de mare asupra mediului îl provoacă gestionarea neadecvată a apelor pluviale, care este doar parțial organizat în cele mai mari orașe și foarte redus în centrele raionale.
- Lipsa instalațiilor de epurare a apelor pluviale în toate localitățile ne confirmă un grad sporit de impact asupra receptorilor naturali.
- Calitatea apelor pluviale nu corespunde cerințelor de deversare în receptorii naturali din insuficiența salubrității luncilor râurilor și a străzilor localităților.
- Lipsa planificării concrete pentru proiectarea sistemului și a instalațiilor de epurare a apelor pluviale și lipsa planurilor generale de dezvoltare pentru toate localitățile urbane.
- Necesitatea creării unei agenții independente de reglementare în sectorul apelor cu mandatul juridic necesar, Introducerea unei proceduri clare de licențiere pentru CRO, cu cerințe minime clar definite.
- **Indicatorii țintă planificați în 2010 pentru domeniile IX, X, XI pot fi atinși (de revizuit termenul)**

Capitolul 1.

Secțiunea 1. Situația curentă privind eliminarea sau reutilizarea nămolului din apele sistemelor centralizate de canalizare sau din alte sisteme de canalizare Domeniul XII.

- Actualmente gestionarea nămolului produs la instalațiile de epurare a apelor uzate nu este efectuat adecvat, și nu corespunde cerințelor actelor normative in vigoare.
- Insuficiența supravegherii asupra poluării mediului (apelor freatice, aerului atmosferic) de la gestionarea nămolului.
- Lipsa cerințelor concrete, a actelor normative cu privire la gestionarea nămolurilor, deoarece în legislația națională cu privire la gestionarea deșeurilor nămolul nu este parte și nu este inclus, acesta face parte din sectorul apelor uzate.
- Insuficiența controlului din partea organelor de control și supraveghere de stat asupra calității nămolului și gestionarea lui, prelucrarea, utilizarea, impactul asupra mediului. În 2009 la stația de epurare din mun. Chișinău a fost implementat proiectul-pilot de deshidratare a nămolului brut cu utilizarea metodei „Geotube”, pentru a micșora suprafețele mari ocupate cu nămol și eliminarea mirosului.

Secțiunea I. Situația curentă a domeniului XII (continuare).

- Lipsesc cerințele obligatorii cu privire la reducerea gazelor de metan de la prelucrarea nămolurilor, produse din apele uzate.
- Există insuficiența aplicării bunelor practici cu privire la gestionarea nămolurilor în scopuri ca acesta să fie prelucrat, stabilizat și folosit în agricultură, în gospodăria silvică, parcuri, grădini. În 2005 r- 2008 la Stația de epurare Chișinău au fost inițiate proiecte, de fermentare a nămolului în metantancuri de către Firma COWI, pentru a obține biogaz, însă din lipsa resurselor financiare acest proiect n-a fost implementat.
- Pe parcursul anilor 2004-2008 au fost efectuate calcule și cercetări asupra nămolului de la stația de epurare Chisinau, ca rezultat doar o parte din nămoluri au fost utilizate de către Intreprinderea spații verzi.
- Lipsa actelor normative în vigoare cu privire la reglementarea gestionării nămolului din stațiile de epurare, face dificil efectuarea controlului la aceste instalații și impunerea unor cerințe stricte operatorilor.
- **Indicatorii planificați se propun a fi atinși (de revizuit termenii).**

•

Capitolul 1 .

Secțiunea I. Situația curentă privind calitatea apelor uzate folosite în scopuri de irigare (domeniul XIII)

- Standardele existente în Republica Moldova, utilizate pentru a evalua calitații apei pentru irigații, nu se aplică pentru apa uzată.
- În prezent în Moldova nu există nici un standard integrat pentru evaluarea calității apei pentru irigații.
- Reutilizarea apelor uzate epurate în scopuri de irigare în Republica Moldova nu este aplicată, și o legislație națională detaliată în acest domeniu nu este.
- **Indicatorii țintă planificați în 2010 pentru domeniul XIII ramîn fara schimbare**

Nr.	Denumirea indicatorului	Termen intermediar de realizare
1.	Existența normelor de utilizare a apelor uzate din stațiile de epurare în scopuri de irigare	Până în 2017
2.	Utilizarea apelor uzate din stațiile de epurare în scopuri de irigare	Până în 2020 la 3 statii

➤ **Indicatorii țintă se propun de a fimodificați în varianta propusă**

Capitolul 1 .

Secțiunea I. Situația curentă privind calitatea apelor folosite ca surse de apă potabilă (domeniul XIV)

- Serviciul de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice Sănătate, efectuează supravegherea calității apei de suprafață în 229 puncte fixe, inclusiv în 37 de puncte la rr. Nistru și Prut care sunt surse de aprovizionare cu apă potabilă a populației.
- Monitorizarea se efectuează la 36 parametri chimici și 10 microbiologici, inclusiv la parametrii virusologici și conținutul de ouă viabile de helminți.
- Rezultatele investigațiilor de laborator denotă că cota probelor neconforme cerințelor igienice în perioada anilor 2010-2012 la parametrii chimici fiind la un nivel înalt de poluare și constituind: în 2012 – 9,6% și 22,9%.
- Continuă să se mențină ridicat nivelul de poluare al apei acestor râuri la parametrii microbiologici ponderea cărora a constituit pentru r. Nistru în perioada anilor 2010-2012 (54,4% - 29,7%), respectiv pentru r. Prut (56,3% – 50,0%).
- **Indicatorii țintă planificați în 2010 pentru domeniul XIV ramin fara schimbare**

Capitolul 1 .

Secțiunea I. Situația curentă privind calitatea apei utilizate pentru înbăiere (domeniul XV)

- În țară sunt aprobate 8 zone de recreere de importanță națională, inclusiv: la r. Nistru în or.Soroca, s.Holercani, or.Dubăsari, or.Vadul lui Vodă, or.Tiraspol și or.Bender, la r. Prut o zonă în or. Costești și o zonă la lacul de acumulare Ghidighici în or.Vatra.
- În prezent cerințele privind calitatea apei folosite în scopuri de agrement sînt stabilite în anexa № 1 la Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova № 737 din 11.06.2002 «Cu privire la reglementarea activității zonelor de agrement a bazinelor de apă». Însă acest document nu ține cont de cerințele Directivei EC2006/7/EEC și OMS “Guidelines for Safe Recreational Water Environments” (Volume 1: Coastal and Fresh Waters, 2003).
- Controlul calității apei se realizează conform indicatorilor aprobați în normele de igienă «Protecția bazinelor de apă de la poluare» № 06.6.3.23 din 03.07.1997, aprobate de Ministerul Sănătății al Republicii Moldova.

Capitolul 1 .

Secțiunea I. Situația curentă privind calitatea apei utilizate pentru îmbăiere , domeniul XV, (continuare)

- Apa lacurilor folosite pentru scăldat periodic pe parcursul sezonului estival nu au fost conformă cerințelor sanitaro – igienice, în apă a fost depistat vibrionul NAG 01 neaglutinabil în 37,5% de cazuri, ceea ce a cauzat interzicerea în ele a scăldatului.
- Apa din bazinele acvatice aferente zonelor de recreere de importanță locală este neconformă Regulamentelor sanitare la majoritatea parametrilor investigați. Este poluat și nisipul de la plaje, în peste 60% de probe studiate s-au depistat ouă de helminți *Toxocara canis* și de *Trihocephalosis*, de asemenea în nisip se depistează un conținut sporit de *E. Coli*, ce denotă o poluare cu fecalii.
- 28 din 31 de locuri cu destinație de recreere la nivel local nu posedă de autorizații sanitare, deși pe zi acestea sunt vizitate de aproximativ 5.000 de persoane.
- **Necesită elaborarea indicatorilor țintă noi**

Secțiunea 1. Calitatea apelor utilizate pentru acvacultură sau creșterea ori colectarea moluștelor și crustaceelor, Domeniul XVI

- În Republica Moldova nu exista o practică bună ce ține de asigurarea calității apei folosită în acvacultură. Conform informației disponibile în circa 50% din iazuri piscicole calitatea apelor nu corespunde normativelor.
- Utilizarea apei în acvacultură se efectuează fără controlul și supravegherea de stat a calității ei, pentru prevenirea bolilor umane provocate de la consumul peștelui.
- Prin elaborarea Regulamentului privind condițiile de deversare a apelor uzate în corpurile de apă au fost stabilite concentrațiile pentru îngrășăminte de azot, amoniu, fosfor, și altele pentru diferite specii de pești, și bazine de apă, însă responsabilii pentru controlul calității a deversărilor acestor ape în receptorii naturali n-au fost stabilit.
- Regulamentul nu reglementează acțiunile de întreținere a acestor iazuri, curățarea iazurilor în cazurile indicate (eutorficare, contaminare, înămolire și a)
- **Indicatorii publicați pot fi revizuiți la termenul de atințere a lor**

Capitolul 1 .

Secțiunea I. Situația curentă privind aplicarea bunelor practici recunoscute pentru managementul apelor închise disponibile în general pentru îmbăiere (domeniul XVII)

- La evidența Centrelor teritoriale de Sănătate Publică sunt 8 piscine (Chișinău - 7, Bălți - 1) și 4 SPA pe lângă sanatorii (în orașele Chișinău, Cahul, Călărași, Vadul-lui-Vodă).
- În Republica Moldova nu există un document național care ar reglementa aplicarea practicii recunoscute corespunzătoare în domeniul de gestionare a bazinelor închise accesibile pentru public.
- Drept bază normativă servește Legea № 10 din 03.02.2009 privind Supravegherea de stat a sănătății publice și Regulamentul privind SSSSP № 384 din 12.05.2010, în care este indicat că obiecte trebuie să funcționeze în baza autorizației sanitare.
- Se aplică și Documentul Interstatal pentru țările participante la Comunitatea Statelor Independente – SanPiN 2.1.2.1188-03 «Piscine. Cerințe de igienă pentru proiectarea, exploatarea și calitatea apei. Control al calității».
- Potrivit cercetărilor efectuate în anul 2012, calitatea apei în piscinele accesibile pentru public în 9,5% de probe nu corespundea cerințelor sanitare pentru indicele chimico-sanitare și în 14% de probe – pentru indicele microbiologice.

Nr.	Denumirea indicatorului	Termen de realizare
1.	Atingerea indicatorilor normativi de calitate a apelor închise disponibile în general pentru îmbăiere	Pînă în 2020: pentru toate obiectele

➤ **Indicatorii țintă se propun de a fimodificați în varianta propusă**

Secțiunea 1. Identificarea și remedierea terenurilor specific contaminate, Domeniul XVIII

- Există contaminarea solurilor cu pesticide, folosite istoric în abuz pe cimpurile agricole și deversate în mediu. Există o sursă de poluare a mediului, inclusiv a solurilor cu uleiurile dielectrice folosite în condensatoare și care se consideră substanțe organice persistente- POP.
- În ultimii ani, cu suportul proiectului „Managementul și eliminarea stocurilor POP”, finanțat de Fondul Global de Mediu și administrat de Banca Mondială s-a reușit centralizarea focarelor a stocurilor de POP și distrugerea unei semnificative părți a lor. În plus, pentru reducerea poluării, ca experiment au fost întreprinse măsuri de blocare a poluării prin construcția sarcofagului în 3 localități. **Bujor, Congaz, Step-Soci.**

Sețiunea I. Identificarea și remedierea terenurilor specific contaminate Domeniul XVIII (continuare)

- Un impact deosebit de mare î-l reprezintă locațiile de stocare și înhumare a pesticidelor, care nu întotdeauna sînt cunoscute. In cadrul proiectului „Identificarea reziduurilor de poluanți organici persistenți si cartografierea zonelor poluate”, au fost realizate activitățile de identificare, înregistrare și cartografiere a terenurilor contaminate cu poluanți organici persistenți (POP), au fost identificate terenurile contaminate cu bifenilii policlorurați (BPC).
- In cadrul proiectului „Identificarea reziduurilor de poluanți organici persistenți si cartografierea zonelor poluate” au fost identificate 1604 terenuri contaminate cu POP, printre care sunt 1588 terenuri contaminate cu pesticide din categoria POP și 16 terenuri contaminate cu BPC. Este creată baza de date disponibilă pentru public la web: <http://pops.mediu.gov.md> . Concomitent în cadrul proiectului regional GEF/FAO „Consolidarea capacităților de combatere a pesticidelor inutilizabile în țările din Europa de Est, Caucazul și Asia Centrală”, cu suportul tehnic de FAO și asistența financiară a Fondului Global de Mediu (GEF) au fost inestigate aceste terenuri, însă sunt necesare resurse suplimentare pentru investigarea totală a acestor terenuri.
- **Un pericol pentru contaminarea solului i-l reprezintă și bifenililii policlorurați în sisteme deschise și închise. În anul 2011 au fost finalizate lucrările de prelevare a probelor și testarea preventivă (peste 28000 probe) a uleiurilor dielectrice de transformator în cadrul inventarierii bifenililor policlorurați (BPC).**

Secțiunea I. Identificarea și remedierea terenurilor specific contaminate, Domeniul XVIII (continuare)

- Rămâne a fi o problemă acută și soarta celor 1949 tone de pesticide păstrate în circa 26 de depozite de pesticide inutilizabile și interzise cu toate că sa negociat evacuarea a circa 200 t de pesticide din 4 depozite: Grădinția, (rmlul Căușeni) Clocușna, (Ocnița), Ciobalaccia (cantemir), și Pașcani (Criuleni).
- Un pericol pentru sănătatea populației i-l reprezintă terenurile poluate cu produse petroliere în Яргара, Каушень, Маркулешть.
- Pe parcursul anilor 2010-2012 de către Compania cehă „Deconta” a fost realizată prima faza proiectului „ Remedierea contaminării cu produse petroliere de la baza aeriană ex-sovetică Marculești”, finanțat de către Agenția Cehă de Dezvoltare.
- Activitățile desfășurate în timpul primei faze a inclus studiu detaliat al contaminării și mișcarea acesteia, testul pilot a tehnologiilor de remediere relevante și instalarea a două stații de remediere staționare (una – sezonieră și una – cu operațiune de pe tot parcursul anului). Actualmente este în vigoare un nou Memorandum de Înțelegere între Ministerul Mediului și Agenția Cehă de Dezvoltar pentru faza II a proiectului, care prevede continuarea acțiunilor de remediere.
- **Indicatorii țintă necesită revizuiți. (dupa termen și după țintă, ca exemplu 15% pină in 2015 a fost deja atins.)**

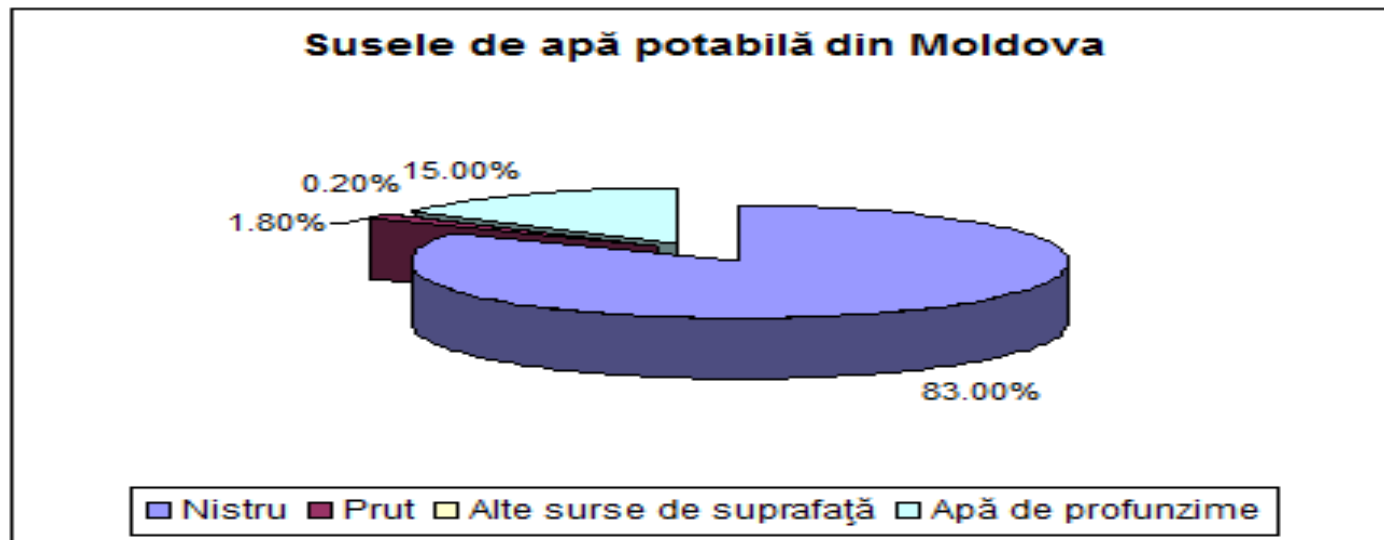

Secțiunea I. Eficacitatea sistemelor de management, dezvoltare, protecție și utilizare a resurselor de apă. Domeniul XIX

- Sistemul actual de gestionare al resurselor de apă este insuficient planificat pentru a demonstra că există o abordare integrată pentru protecția și utilizarea rațională a resurselor de apă.
- Conform datelor de monitorizare, nivelul de poluare al râurilor Prut, Nistru și Dunăre nu s-a schimbat semnificativ în comparație cu anii precedenți. În general, aceste râuri sunt considerate a fi moderat poluate, situându-se în Clasa II-III de calitate “curate și moderat poluate”.
- Lipsa planurilor de management pe bazine hidrografice, în conformitate cu cerințele Directiva Cadru privind Apa 2000/60/EC (DCA) și Legea 272 privind apa, care solicită stabilirea obiectivelor de mediu, impunând un proces de planificare în domeniul managementul apelor.
- La etapa actuală se elaborează și urmează sa fie definitivat Planul de management pe râul Nistru. Conform acestui Plan se va reduce impactul asupra apelor râului.
- Conform Anuarul IES “Protecția mediului în Republica Moldova”, actualmente resursele de apă ale Republicii Moldova sunt reprezentate de apele de suprafață (3 621 râuri și 4 143 lacuri naturale și artificiale) și apele subterane (4 810 sonde arteziene și 166 542 fântâni de adâncime mică). Aceste resurse la etapa actuală nu sunt gestionate integrat.

Secțiunea I. Eficacitatea sistemelor de management, dezvoltare, protecție și utilizare a resurselor de apă. Domeniul XIX (continuare)

- Sectorul resurselor de apă din Republica Moldova este sensibil la schimbările climatice, conform datelor Raportului Național asupra Dezvoltării Umane în Moldova – Schimbarea climei, impactul socio-economic și politica de adaptare, (UNDP 2009). În acest context resursele de apă de suprafață se vor diminua cu 16-20% până în anul 2020. Aceasta va afecta siguranța alimentării cu apă a utilizatorilor către anul 2020, când intensitatea folosirii apei va atinge 100%. Aceste date ne confirmă că aplicarea unei planificări chibzuite a managementului resurselor de apă pe bazine este necesară.

Secțiunea I. Eficacitatea sistemelor de management, dezvoltare, protecție și utilizare a resurselor de apă. Domeniul XIX (continuare)

- Insuficiența unei baze de date pe bazine hidrografice privind evidența creării debitelor, balansa apelor, evidența tuturor captărilor apei pentru diferite folosințe, deversare, scurgerile pluviale, utilizarea, și alte pierderi de apă. În acest context este necesară dezvoltarea și coordonarea la nivel național a proiectelor de din sectorul resurselor de apă și actualizarea periodică a acestei liste.
- Este de menționat că Inițiativa E- Guvernare în sectorul AAC cu crearea platformei unice va soluționa utilizarea în comun a datelor și schimbul de date între instituțiile guvernamentale cu atribuții în sectorul apă.
- Conform estimărilor din cadrul Strategiei de aprovizionare cu apă și canalizare se constată un deficit de apă disponibilă în RM este aproximativ 500 m³ pe cap de locuitor /an, ceea ce înseamnă că cantitatea în cauză nu este accesibilă pentru o dezvoltarea economică sigură.
- În acest context se impune crearea unui regim strict de protecție și utilizare rațională a acestor resurse. Acest regim poate fi stabilit prin finanțarea și implementarea Planurilor de management al bazinelor hidrografice, elaborarea balansei apelor pe bazine hidrografice, aplicarea controlului la toate nivelurile asupra utilizării apelor pentru diferite folosințe.
- Funcționarea platformei unice în cadrul inițiativei EU- guvernare și ar însemna, la fel o măsură importantă în evidența apei utilizate.
- **Indicatorii publicați vor fi modificați. (termenii si tintele.)**

Secțiunea I. Situația curentă privind frecvența publicării informațiilor privind calitatea apei potabile furnizate și a altor ape relevante Protocolului (Domeniul XX)

- Pentru ridicarea nivelului de conștientizare a publicului larg privind reducerea impactului asupra sanataii apelor neconforme statdardelor, este necesară crearea unei baze naționale funcționale în domeniul gestionării apelor uzate, publicarea acestora pe paginile web specializate, colectarea și procesarea datelor, extinderea promovării implementării Protocolului și asigurarea accesului liber la informația privind apele uzate
- Programul universitar din domeniu reflectă doar parțial prevederile convențiilor internaționale de mediu si sanatate.
- Nu sunt dezvoltate metodele de ridicare a nivelului de conștientizare a publicului larg privind accesul la apă și sanitație, a boilor asociate de apă, prevenirea și reducerea poluării resurselor de apă și alte aspecte ce țin de domeniile Protocolului.
- Populația nu este sensibilă privind unele activități legate de îmbunătățirea stării mediului și sănătății în contextul apei potabile, apelor uzate și apelor de băiere prin promovarea prevederilor Protocolului și a Convenției privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontiere și a lacurilor interaționale.
- **Indicatorii publicați se propun a fi modificați**

Secțiunea 2. Cadrul legislativ-instituțional

- Documentul cadru al sectorului AAC este Strategia de alimentare cu apă și sanitație aprobată prin HG 199 din 20.03.2014 precum și alte politici de dezvoltare a Republicii Moldova ca Strategia Națională de Dezvoltare (SND, 2008-2011) și Strategia „Moldova 2020.
- Strategia Strategia AAS include noi abordări privind structurarea, planificarea financiară și identificarea proiectelor, pe care ar trebui să se bazeze dezvoltarea sectorului, propune reforme instituționale (ANRE), care va reglementa sectorul cu stabilirea unei politici tarifare, de reglementare a operatorilor. Strategia propune o cooperare Inter-Municipală (CIM), cu servicii la nivel regional.
- Strategia se axează pe elaborarea Studiilor de fezabilitate, pentru a atrage investiții justificate în sector. Însă aceste reforme și restructurări solicită resurse financiare majore.
- În cadrul proiectului GIZ sunt elaborate Planuri regionale sectoriale în domeniul AAC. Acest document va servi drept instrument pentru identificarea conceptelor de proiecte viabile, care vor fi dezvoltate ulterior prin studii de fezabilitate prin care se va atrage investițiile
- Pentru sectorul AAC la etapa actuală există o insuficiență de suport legislativ pentru a implementa mai multe tehnologii moderne de sanitație de exemplu, zone umede construite, toalete Ecosan, etc, inclusiv pentru a atinje obiectivele din ODM/Protocolului Apă Sanitație

Secțiunea 2. Cadrul legislativ-instituțional (continuare)

- **Legea Apelor nr. 272** (Monitorul Oficial nr. 81/26.04.2012, intrată în vigoare la 26.10.2013) a creat cadrul pentru gestionarea a apelor de suprafață și a apelor subterane, definind două bazine hidrografice – Nistru; Dunărea-Prut și Marea Neagră. Legea are stabilește standarde de calitate a mediului, precum și a evacuărilor de ape uzate din mediul urban și mediul rural.
- **Legea apei potabile nr. 272** din 10.02.1999, stabilește cadrul de relații între operator și consumator, însă prevederile legii sunt depășite și necesită reactualizată. .
- **Legea serviciilor publice de gospodărie comunală nr. 1402** din 24.10.2002 definește dreptul de proprietate asupra activelor AAC.
- **Legea nr,303 din 13.12 2013109** stabilește cadrul nou de reglementare a serviciilor conform cerințelor UE. Conform legii operatorii de apă trebuie să fie autonomi și să fie independenți din punct de vedere managerial, însă procedurile necesită de a fi dezvoltate. Legea prevede funcții suplimentare pentru ANRE, care va licenția operatorii AAC și elaborării politicii de stabilire a tarifelor.

Secțiunea 2. Cadrul legislativ-instituțional (continuare)

- **HG nr. 934 din 15.08.2007** cu privire la instituirea Sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al apelor minerale naturale, potabile și băuturilor nealcoolice îmbuteliate” și în special Anexa 2 la lege, reglementează în continuare calitatea apei potabile.
- **Hotărîrea Guvernului nr. 950 din 25.11.2013** stabilește cerințele de colectare, epurare și deversare a apelor uzate în sistemul de canalizare și/sau în corpuri de apă pentru localitățile urbane și rurale. Regulamentul transpune parțial a Directivei CE privind epurarea apelor uzate urbane, și apare necesitatea transpunerii Directivei și elaborarea unui **Plan de implementare a acesteia, ceea ce solicită o perioadă lungă de timp și resurse financiare mari.**
- Există o insuficiență mare de standarde și normative pentru toate cele 20 de domenii , ceea ce face sectorul vulnerabil la implementarea noilor tehnologii, echipamente. Normele existente sunt depășite (NRC, SNIp, SN, Gost Stas) și conduc la investiții capitale și operationale și necesită o înlocuire cu altele care ar fi compatibile cu noile cerințe.
- Noua legislație secundară la Legea nr. 272 (16 regulamente aprobate necesită implementate).

Secțiunea 2. Cadrul legislativ-instituțional (continuare)

- Există o insuficiență în cadrul instituțional pentru a gestiona domeniile. Responsabilitățile actorilor la nivel național sunt fragmentate, nedefinite și necoordonate între ele.
- Există o insuficiență de personal (inclusiv juristi) în instituțiile responsabile de domeniul apelor (MM; Apele Moldovei și a) pentru a realiza sarcinile care reiese din Directivele UE pentru toate domeniile.
- MM este principala instituție de stat, responsabilă de elaborarea politicilor naționale, cadrului legislativ și de reglementare, precum și de punerea ulterioară în aplicare a prevederilor documentelor de politici, inclusiv programarea și implementarea investițiilor necesare în infrastructura AAC- gestioneaza FEN.
- MDRC este responsabil de planificarea și dezvoltarea sectorului AAC la nivel regional și este implicat în mod substanțial în planificarea și dezvoltarea infrastructurii AAC prin cele trei Agenții de Dezvoltare Regională (ADR) și administrează FNDR.
Ministerul Sănătății este instituția responsabilă de aspectele legale ce țin de monitorizarea calității apei potabile. Ministerul
Finanțelor mobilizează și alocă mijloacele bugetare necesare în conformitate cu practicile stabilite.
Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) este responsabilă pentru elaborarea metodologiei de calcul al tarifelor la serviciile AAC și recomandă niveluri tarifare.
AMAC- care oferă consultanță operatorilor de apă

Urmează a fi dezvoltate

Capitolul II. Scopul și obiectivele Programului

Scopul prezentului Program este planificarea măsurilor necesare pentru asigurarea realizării indicatorilor țintă la Protocolul privind apa și sănătatea.

Obiectivul general al prezentului Program este îmbunătățirea calității vieții populației și a accesului la apa potabilă și sănitație prin diferite obiective specifice care corespund cu domeniile Protocolului.

După coordonarea indicatorilor țintă la Protocol cu Comitetul coordonator pentru fiecare obiectiv specific vor fi elaborate acțiuni pe termen lung pînă în anul 2020.

Capitolul III. ACȚIUNILE CE URMEAZĂ A FI ÎNTREPRINSE

(Plan de Acțiuni)

Va include măsuri planificate în termen pentru fiecare domeniu.

Mulțumesc pentru ATENȚIE